

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ВЧИТЕЛІВ (ДОСВІД АВСТРАЛІЇ)

На сьогодні існує ряд вимог щодо підготовки висококваліфікованих кадрів, що передбачає такі професійні характеристики фахівця: компетентність, мобільність, здатність орієнтуватися в можливих варіантах розвитку ситуації, що складається, вміння гнучко і творчо вирішувати виникаючі питання, самостійно і відповідально приймати адекватні рішення. Тому професійний розвиток вчителя в першу чергу включає здатність стати кваліфікованим працівником відповідного рівня і профілю, а досягнення поставлених цілей можливо із застосуванням інноваційних підходів. У статті проаналізовано досвід організації професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл Австралії. Виокремлено основні фактори, що вплинули на реформування системи неперервної педагогічної освіти. Проаналізовано основні цілі професійної діяльності, які повинен враховувати вчитель. Висвітлено основні перетворення, які були здійснені в системі педагогічної освіти країни. Визначено характерні риси австралійського досвіду професійної підготовки майбутніх учителів.

Ключові слова: педагогічна освіта в Австралії, професійна підготовка, вища освіта, майбутні вчителі.

Постановка проблеми. Нині інтеграційні процеси охоплюють усі сфери життєдіяльності, зокрема й галузь педагогічної освіти. Наша держава, в умовах розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та інформаційного суспільства, потребує від вчителя адаптації до постійних змін, – це вимоги підвищення якості професійно-педагогічної діяльності. Орієнтиром культурного і освітнього перетворення Україна обрала провідні країни світу, серед яких значне місце посідає Австралія. Австралійський досвід реформування й розвитку професійно-педагогічної сфери є актуальним для освітньої й педагогічної науки України.

Аналіз актуальних досліджень. Питання розвитку австралійської системи освіти вивчали зарубіжні вчені, зокрема Дж. Даукінс, Д. Девіс, М. Епл, Р. Мензис, А. Олсен, М. Фрейзер, Дж. Чифлі та ін. Аналіз викликів часу вчителю знаходимо у широкій сукупності робіт теоретиків розвитку професійно-педагогічної сфери А. Баркан, Б. Елліотт, С. Паско, Т. Седдон, Ф. Різві.

Мета дослідження – виявити особливості професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл Австралії та обґрунтувати можливості запровадження принципів "нового менеджризму" в управлінні навчальними закладами в рамках програм автономного шкільного менеджменту.

Виклад основного матеріалу. Зміна умов та вимог до діяльності вчителя в контексті трансформації економічних, демографічних, соціальних та культурно-освітніх її детермінант є, безумовно, важливою причиною реформування професійно-педагогічної сфери. Освіта стає головним пріоритетом високорозвинених держав. У таких умовах зростають вимоги до фахівців, які працюють у сфері освіти: безперервний процес професійного розвитку вчителів на робочому місці, який включає такі форми, як дослідження вчителем власної практичної діяльності, навчальне партнерство (об'єднання двох або трьох педагогів, що знаходяться в аналогічній професійній ситуації), перекваліфікація вчителів задля викладання предмету, який зазнав суттєвих змін. Надання учителям відповідних та своєчасних можливостей для професійного розвитку, всебічна підтримка шкільних лідерів, колег, батьків і системи неперервної педагогічної освіти є засобом покращення результатів навчання учнів, організації роботи в групах планування кар'єрного росту, удосконалення педагогічної діяльності вчителів і навчального закладу загалом.

Пріоритетним завданням вищої освіти на сучасному етапі є підготовка фахівців, які були б спроможними швидко адаптуватися до змін у професійній діяльності завдяки умінню протягом усього життя поповнювати знання та збагачувати власний інтелектуальний досвід. Майбутній спеціаліст має володіти ґрунтовними знаннями, досконалими професійними вміннями, навичками самонавчання і самовдосконалення, мати розвинені здібності аби бути фахівцем своєї справи. Усвідомлення необхідності і значущості неперервної освіти для підтримки власної конкурентоспроможності на ринку праці, в тому числі міжнародному, є особливо важливим на сучасному етапі для Австралії. Австралійська

освітня політика перебуває в полі зору багатьох освітньо-політичних дискурсів щодо країни з її заповітною ціллю – реформування освіти, що забезпечить гідне майбутнє країні.

В ієрархії органів управління в Австралії на першому місці стоїть Австралійський департамент освіти, науки і технологій. Йому підпорядковане Австралійське управління з питань кваліфікаційної підготовки (Australian Qualifications Framework) [10]. Відповідальність за систему освіти в Австралії несуть також уряди штатів і територій країни. Вони відповідальні за навчання на всіх рівнях освітньої системи. У компетенції Федерального уряду входить розробка національної політики і планів у галузі освіти, координація і контроль за якістю викладання. Зокрема, координація освітньої політики здійснюється на рівні федеральних міністерств через спеціально створені для цього комітети й організації. Тому Австралія має в основному єдину систему освіти, хоча існують деякі структурні відмінності в залежності від штату і території. Наприклад, у Північній Території, Західній і Південній Австралії початкова школа включає 8 років навчання, тоді як в інших штатах на початкову школу приділяється 6 років, і 6 років – на середню. У будь-якому випадку, до моменту закінчення 12-го класу всі школярі Австралії знаходяться на одному рівні підготовки, необхідному для вступу у вищі навчальні заклади [9].

У цілому в національному вимірі дослідниками ведеться мова про розподіл повноважень між центром та школами. До повноважень центру належить визначення пріоритетних цілей та стандартів здійснення професійного розвитку викладачів з урахуванням своїх можливостей і перспектив розвитку. Найбільшою зміною в роботі навчального закладу слід вважати глибоке врахування потреб клієнтів (шкіл і вчителів) з орієнтацією на перетворення професійного розвитку на один з важливих аспектів щоденної професійної практики вчителів.

Особливості змісту організації професійного розвитку були простими для розуміння всіх учасників процесу. Виділяють такі напрями щодо його вдосконалення при підготовці компетентного фахівця:

- створення сприятливого навчального середовища за допомогою надання всім зацікавленим особам якісних консультативних послуг і підтримки, формуванні у них заданих компетенцій, залучення їх до організації освітнього процесу;

- надання освітньому процесу на всіх рівнях професійної підготовки проблемного, дослідницького характеру через залучення вчителів до наукових досліджень;

- надання можливості викладачам реалізовувати нові ідеї, які відповідають їх професійним обов'язкам;

- стимулювання нагородами за навчальні результати;

- широке залучення до роботи над проектом всіх, хто хоче брати в ньому участь і, особливо, досвідчених професіоналів з освітніх установ;

- орієнтація процесу професійного розвитку викладача на кваліфікаційну підготовку за допомогою розвитку зв'язків з підприємствами, роз'яснювально-орієнтаційної діяльності в сфері праці, забезпечення відповідності змісту і технологій підготовки функціям, завданням і способам майбутньої професійної діяльності;

- організація навчальних конференцій, де навчальні заклади діляться досвідом і обговорюють свої досягнення [7, с. 23].

До найбільш цікавих інноваційних форм організації програм професійного розвитку в Австралії відносять організаційний феномен, тобто об'єднання освітньої мережі (школи) та виконавців здійснення перетворень (вчителі), які отримують певну можливість для кар'єрного росту. Головними принципами діяльності цього об'єднання є:

- 1) розвиток готовності до співробітництва;

- 2) діяльність, тобто її пристосування до конкретного контексту змін;

- 3) надання послуг, пристосованих до потреб клієнтів;

- 4) поєднання ініціатив, що йдуть "знизу" та "згори", тобто практичних потреб вчителів та їх розуміння освітніми теоретиками та політиками.

Існують деякі ключові цінності, які складають "успішну педагогічну діяльність" загалом:

- близькі комунікативно направлені стосунки з соціумом;

- розуміння майбутнім вчителем себе та навколишнього світу;

- автономна взаємодія з фізичним та соціальним середовищем;

- значення досягнень та задоволення результативністю своєї праці у педагогічній діяльності.

Вимоги до сучасних викладачів полягають у вирішенні складнощів, з якими вони можуть стикатися у контексті роботи та повсякденного життя. Відповідно цього виникає потреба до розвитку критичної позиції та активним і рефлексивним підходам до життя з боку самовдосконалення.

Вимоги та виклики, які постають перед майбутнім вчителем, дуже різноманітні: педагог повинен сприяти економічному, політичному та цивільному розвитку суспільства, спираючись на ключові цінності, а також підтримувати тенденцію освіти протягом життя.

Обов'язковими елементами професійної підготовки вчителів є набуті знання, достатні для ефективного функціонування в умовах економіки знань; спеціальні знання з певних дисциплін та методик їх викладання; практичні навички [3]. Професійний розвиток вчителів повинен включати три збалансованих між собою елементи: навчання за межами школи, навчання на робочому місці, дискусії з колегами в навчальному закладі. Тому важливим елементом педагогічної підготовки майбутнього вчителя в Австралії є навчити його по-новому взаємодіяти з учнями та колегами в умовах полікультурності.

Перебудова системи професійного розвитку вчителів з позиції управлінської діяльності визначили такі процеси: ефективність реформаційних перетворень індивідуального розвитку окремих персоналій дає потрібні результати під час одночасного і взаємопов'язаного здійснення удосконалення педагогічних кадрів та організаційних змін в навчальному закладі; стратегічне планування дій з урахуванням реформаційних пропозицій місцевого управління (навчальний округ), навчального закладу (школи), інтересів і можливостей кожного конкретного професіонала; зосередження на потребах учнів та завданнях зростання результатів їх навчання; зацікавленість не тільки в розвитку загально педагогічних умінь, а і в поглибленій фаховій підготовці [7, с. 291].

Важливими умовами професійної підготовки майбутніх учителів в Австралії є постійна та плідна співпраця університетів та шкіл. Використання Австралійського позитивного досвіду професійної підготовки вчителів дасть змогу підвищити якість системи педагогічної освіти України.

Висновки. У цілому, програма ефективного здійснення професійного розвитку вчителів Австралії зорієнтована на підготовку фахівця, який не тільки викладає, але й аналізує, планує та оцінює свої дії, який володіє методичними інструментами диференційованого спостереження за учнями, здатний вирішувати організаційні та індивідуальні професійні проблеми. Такого роду компетентність повинна набуватися паралельно із співпрацею вчителів, що передбачає обмін досвідом, набутими знаннями в рамках учительських колективів, які повинні перетворитися на громади, що навчаються. Іншими словами, вивчення педагогіки повинно сприяти формуванню спеціальної компетентності, соціальної компетентності та особистісної компетентності, без яких є неможливою кваліфікована та відповідальна робота учителя. В умовах сучасної школи вчителю необхідно оволодіти навичками й вміннями, в основу яких покладено орієнтацію на самовдосконалення у навчальному процесі. Учитель, здійснюючи інноваційну (професійну організаційно-педагогічну) діяльність, має володіти здатністю впливати на людей, вести за собою, формувати інноваційну мотивацій й поведінку для професійного розвитку, знаходити й об'єднувати навколо себе однодумців, спрямовувати себе на удосконалення навчально-виховного процесу, регулювати стосунки під час інноваційної діяльності, будуючи їх на принципі співпраці. Таким чином, особистісно-професійними основами професійного розвитку вчителя мають стати: готовність до здійснення професійного розвитку, володіння змістом, формами і методами навчання, що мають інноваційний характер змін (програмами, методиками, технологіями тощо); взаємозв'язок і взаємозалежність професійно-функціональних і індивідуально-особистісних ознак професійного розвитку і діяльності сучасного вчителя.

Використані джерела

1. Абашкіна Н.В. Рушійні сили розвитку вищої професійної освіти в зарубіжних країнах. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: Зб. наук. праць (У 2 ч. – Ч. 1. Вип. 2 / Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін.). Київ, 2002. С. 26–30.
2. Березівська Л.Д. Реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті. Монографія. Київ, 2008. 406 с.
3. Інновації в педагогіці. *Поняття інновації*. URL: http://pidruchniki.ws/11640913/pedagogika/innovatsiy_pedagogitsi (дата звернення: 20.06.2014).
4. Корешкова С. П. Вища освіта Австралії – лідер у наданні освітніх послуг (методичні рекомендації для студентів, магістрантів, викладачів вищих навчальних закладів). Черкаси, 2010. 70 с.
5. Локшина О.І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.). Монографія. Київ, 2009. 404 с.
6. Мензис Р. Дж. International education. URL: http://www.international.edu.ru/analytics/analytic_articles/ (Last accessed: 21.07.2014).
7. Сбруєва А.А. Тенденції реформування середньої освіти розвинених англосовієтських країн в контексті глобалізації (90-ті рр. ХХ – початок ХХІ ст.). Монографія. Суми, 2004. 500 с.
8. Слосанська Г.І. Професійна підготовка соціальних працівників у вищих навчальних закладах Австралії: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04, 2011. 20 с.

9. Australia's Education System URL: <http://www.immi.gov.au/settle/education/system.htm> (Last accessed: 27.02.2018).
10. Australian Qualifications Framework. URL: <http://www.aqf.gov.au/AbouttheAQF/AQFQualifications/tabid/98/> (Last accessed: 05.03.2018).
11. HECS (Higher Education Contribution Scheme). *University of South Australia*. URL: <http://w3.unisa.edu.au/fees/domestic/commonwealthsupported/hecs/help.asp> [www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/Publications_Achieve/hecs] (Last accessed: 03.08.2014).

Parfeniuk T.

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS (EXPERIENCE OF AUSTRALIA)

In many countries, the role and functioning of schools are changing and so is what is expected of teachers. Teachers are asked to teach in increasingly multicultural classrooms; to place greater emphasis on integrating students with special learning needs in their classrooms; to make more effective use of information and communication technologies for teaching; to engage more in planning within evaluative and accountability frameworks; and to do more to involve parents in schools. Effective professional development is on-going, includes training, practice and feedback, and provides adequate time and follow-up support. Successful programs involve teachers in learning activities that are similar to ones they will use with their students, and encourage the development of teachers' learning communities. There is growing interest in developing schools as learning organizations, and in ways for teachers to share their expertise and experience more systematically. The quality of education is a direct consequence and outcome of the quality of teachers and teacher education system and this consequently depends upon the professional development opportunities to the teachers. The task of bringing qualitative change in institutional efficacy of the teacher education system in itself is a huge and challenging one. The developments and changes over the last two decades require a fresh look at the professional development of teachers. Professional development (PD) of teachers is widespread in many countries around the world with a common aim to enhance the quality of student learning. In Australia there is the need for PD for teachers to be equipped with culturally appropriate pedagogies. Professional development must be deemed compulsory because the skills and knowledge the development activities aim to enhance are considered important for teacher quality. In Australia, the role and functioning of schools are changing and so is what is expected of teachers. Teachers are asked to teach in increasingly multicultural classrooms; to place greater emphasis on integrating students with special learning needs in their classrooms; to make more effective use of information and communication technologies for teaching; to engage more in planning within evaluative and accountability frameworks; and to do more to involve parents in schools. The Australian experience of Professional development is defined as activities that develop an individual's skills, knowledge, expertise and other characteristics as a teacher and also is relevant and useful for the educational and pedagogical science of Ukraine.

Key words: pedagogical education in Australia, professional development, higher education, future teachers.

Стаття надійшла до редакції 12.03.2018 р.